

**HAM PETROLÜN DÜNYA PAZARLARINA ULAŞTIRILMASINDA
CEYHAN TERMİNALİ'NİN ROLÜ***

Barış KULEYİN¹
A. Güldem CERİT²

ÖZET

Ham petrol açısından dışa bağımlı olan ülkeler, petrole erişim bakımından farklı yollara başvurmakta; bazen petrolü deniz yolu ile tankerler aracılığıyla taşıırken, bazen de coğrafi olarak yakın gördükleri ihraç ülkelerinden ham petrol boru hatlarıyla karşılayabilmektedirler. Dünya üzerinde petrol rezervi bakımından zengin bölgelerin başında Orta Doğu ve Hazar Bölgesi gelmektedir. Türkiye açısından, 21. yüzyılın stratejik enerji üretim merkezlerinden olan bu iki bölgede en çok dikkati çeken ülkeler; Irak ve Azerbaycan'dır. Irak 115 milyar varillik ham petrol rezerviyle dünya sıralamasında 4. sıradayken, Azerbaycan 7 milyar varillik petrol rezerviyle 21. sırada yer almaktadır. Bu iki ülkeyi Türkiye açısından önemli kılan konu ise; 1977 yılından beri kullanımda olan (günlük 1,6 milyon varil kapasiteli) Irak-Türkiye Ham Petrol Boru Hatları (HPBH) ve 2006 yılı itibariyle hizmete açılan (günlük 1 milyon varil kapasiteli) Bakü-Tiflis-Ceyhan (BTC) Ham Petrol Boru Hattı (HPBH)'dir. Irak-Türkiye HPBH'na ek olarak, Doğu-Batı Enerji Koridoru'nun en önemli projesi olan BTC HPBH ile Irak ve Azeri petrolünün Ceyhan Terminali'ne taşınması ve Türkiye üzerinden tankerlerle dünya pazarlarına ulaştırılması sağlanmaktadır. Bu çalışmada, Doğu Akdeniz'de gerçekleşen söz konusu enerji taşımacılığının (Ceyhan Terminali'ne gelen ham petrolün hangi dünya pazarlarına dağıtıldığı ve bu dağıtımdaki Türk tanker filosunun rolünün) 2006-2010 yılları arasındaki tarihsel gelişimi incelenecektir. Çalışma, ikinci el veriler kullanılarak, Deniz Ticaret Odası İskenderun Şubesi'nden elde edilen istatistikler doğrultusunda gerçekleştirilmiştir.

Anahtar kelimeler: *Ham petrol, boru hatları, tanker taşımacılığı*

*Bu çalışmanın içindeki bilgiler, 7-8 Nisan 2011 tarihinde Mersin'de düzenlenen "Türk Deniz Ticareti Tarihi Sempozyumu – III: Mersin ve Doğu Akdeniz" başlıklı sempozyumda sunulan "Ceyhan Terminali Aracılığıyla Taşınan Ham Petrolün Dünya Pazarlarına Ulaştırılması: Bu Dağıtımdaki Türk Tanker Filosunun Payının Tarihsel Gelişimi" adlı bildiride kullanılmıştır.

¹ Öğr. Gör., Dokuz Eylül Üniversitesi, Denizcilik Fakültesi, Deniz Ulaştırma İşletme Mühendisliği Bölümü, baris.kuleyin@deu.edu.tr.

² Prof. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Denizcilik Fakültesi, Denizcilik İşletmeleri Yönetimi Bölümü, gcerit@deu.edu.tr.

CEYHAN TERMINAL'S ROLE IN CARRYING CRUDE OIL TO WORLD MARKETS

ABSTRACT

Those states depended upon production abroad in meeting their demands for crude oil try various means of reaching oil. One of these means is sometimes carrying the oil on tankers while another means is using pipelines to transport the oil needed from the nearest oil export countries. Among the richest oil reserved regions are the Middle East and the Caspian Sea. For Turkey, Iraq and Azerbaijan are the most favored oil reserved states as the sources of crude oil. The former has the fourth richest oil reserve with 115 billion barrels and the latter takes the 21st row with 7 billion barrels. The fact making these two the most favored source of crude oil for Turkey is the Iraq-Turkey Crude Oil Pipeline (COP) operative with 1.6 million barrels/day since 1977 and Baku-Tbilisi-Ceyhan (BTC) Crude Oil Pipeline (COP) operative with 1 million barrels/day since 2006. Besides, though BTC COP, the most important project for the East-West Energy Corridor, the crude oil from Iraq and Azerbaijan is offered to the world markets on tankers through the Ceyhan Terminal. The purpose of this study is to analyze the period from 2006 to 2010 in terms of the world markets meeting their demands for crude oil through the Ceyhan Terminal and the role of the Turkish tanker fleet in this particular oil distribution. The study is based on and makes the best use of such second hand data as the statistical records available at Chamber of Shipping Iskenderun Branch.

Key words: Crude oil, pipelines, tanker transports

1. GİRİŞ

Ham petrol 20. yüzyılda olduğu gibi 21. yüzyılda da insan yaşamını belirleyen en önemli unsurlardan biridir. Ülkelerin kalkınabilmesi ve bu durumun sürdürülebilir olması için enerjiye ihtiyaçları vardır. Dünya enerji sisteminin büyük bir kısmı hidrokarbon kaynaklara dayanmaktadır (Ediger, 2007; 390-391). Petrol dünya ekonomisinde ara malı olmasının yanı sıra ham madde kaynağı olarak da çok önemli bir yere sahiptir. Isınma, güç, elektrik gibi alanlarda alternatif enerji kaynaklarının ve teknolojilerinin petrolün yerine geçmesine rağmen özellikle ulaşım sektöründe petrolün güçlü bir alternatifi henüz yoktur (Bayraç, yy; 2).

Petrol ve doğal gaz gibi doğal enerji kaynaklarının üretim merkezlerinden bu ürünlere ihtiyaç duyan başka coğrafyalara taşınmasında geçmişten bugüne değişik yöntemler uygulanmıştır. Geçmiş yüzyılda özellikle büyük tankerler, lokomotifler enerji kaynaklarının taşınmasında kullanılan araçlar arasındadır. Bugün taşıma yöntemleri içinde en önemli olanı boru hatlarıyla gerçekleştirilenleridir (Zengin ve Esedov, 2009; 98). Türkiye'nin coğrafi konumu ona avantajlı bir durum vermekte ve özellikle boru hatlarıyla taşımacılık konusunda önemli ülkelerden biri yapmaktadır. Büyük bir yarımada olan Türkiye, eski dünyanın birleşme

noktasındadır.

Türkiye'nin coğrafi konumu ayrıca dünyanın en zengin petrol ve doğal gaz rezervlerine de son derece yakındır. Türkiye'nin son derece yakın olduğu Basra Körfezi, dünyanın bilinen petrol rezervlerinin yaklaşık yüzde % 65'ine sahiptir. Yine Hazar Denizi Havzası, bugün az petrol üretmesine karşın büyük petrol ve doğalgaz rezervlerine sahiptir (Klare, 2004; 45). Söz konusu kaynakların dünya pazarlarına ulaşmasında Türkiye çok önemli bir köprü ülkedir.

Türkiye'nin uluslararası petrol bağlantıları açısından ham petrol boru hatları, petrol ithalatına güvence getirdiği gibi, petrol taşımacılığında Türkiye'ye ekonomik çıkar da sağlamaktadır. Söz konusu petrol ithalatı, tam kapasiteyle çalışmayan Irak-Türkiye HPBH (Yılmaz, 2005; 4-14) ve Hazar Bölgesi'ndeki petrol üretiminin artması ile birlikte petrolün dünya pazarlarına taşınabilmesinde önemli bir yere sahip olan Bakü-Tiflis-Ceyhan HPBH ile gerçekleştirilmektedir. Bu noktada Ceyhan Terminali, iki ham petrol boru hattının birleştiği ve ham petrolün tankerlere yüklendiği bir dağıtım merkezi olarak son derece önemli bir konumda bulunmaktadır.

2. AZERBAYCAN ve IRAK'IN HAM PETROL POTANSİYELİ

Çalışmanın bu bölümünde, Azerbaycan'ın ve Irak'ın ham petrol potansiyelinin yanı sıra dünya ham petrol üretim ve ihracat miktarları üzerindeki payları hakkında genel bir değerlendirme yapılacaktır. Bu bölümün odak noktası, Azerbaycan'ın ve Irak'ın ham petrol rezervlerinin farklı kaynaklardan yararlanarak ortaya konulmasıdır.

Hazar Bölgesi'nin temel enerji üreticilerinden biri **Azerbaycan** ve Orta Doğu'nun temel enerji üreticilerinden biri ise **Irak**'tır. Her iki ülkede dünya ham petrol potansiyeli açısından önemli bir rol üstlenmektedir (Pala, 2007; 534). Asıl sorun ham petrolün söz konusu ülkelere ulaştırılması hususudur. Bu piyasa gelişmiş ülkelerin ihtiyaçları doğrultusunda sürekli canlı tutulsa da, söz konusu zengin rezervler ulaşım modları olmadan bir anlam ifade etmeyecektir (Yüceer ve Cerit, 2001; 119). Azerbaycan'ın ve Irak'ın çeşitli kaynaklardan derlenmiş ispatlanmış rezerv miktarları **Tablo 1**'de verilmektedir.

Tablo 1: Azerbaycan ve Irak'ın İspatlanmış Ham Petrol Rezervleri

Ülke	BP'ye göre (2010)		IEA'ya göre (2008)		EIA'ya göre (2010)	
	Milyar Varil	Dünya Payı (%)	Milyar Varil	Dünya Payı (%)	Milyar Varil	Dünya Payı (%)
Azerbaycan	7	0,5	7	0,5	7	0,52
Irak	115	8,6	115	8,6	115	8,5

Kaynaklar: BP, 2010; 6, IEA, 2008a; 338, EIA, 2010; 37.

Tablo 1'de görüldüğü gibi; Azerbaycan, 7 milyar varillik ham petrol rezerviyle dünya toplamının % 0,5'ini oluşturmaktadır (EIA, 2010; 37). Uluslararası Enerji Ajansı'nın (IEA) raporuna göre, Irak ise, 115 milyar varillik ham petrol rezerviyle dünya toplamının % 8,6'sını oluşturmaktadır (IEA, 2008a; 338).

2.1. Azerbaycan

Azerbaycan'ın ispatlanmış ham petrol rezervleri, endüstriyel dergiler ve hükümet kaynaklarına göre 7-13 milyar varil arasında belirlenmektedir. Azerbaycan Cumhuriyeti Devlet Petrol Şirketi'nin (SOCAR) hesaplamalarına göre ise Azerbaycan'ın ham petrol rezervi 17,5 milyar varil olarak verilmektedir. Ülkenin en büyük hidrokarbon yatakları Hazar Denizi'nde bulunmaktadır. Hazar Denizi'nin statüsündeki karmaşıklık nedeniyle rezerv hesaplamalarında değerlendirme farklılıkları oluşmaktadır. Azerbaycan'ın petrol üretiminin büyük çoğunluğu (2007 yılında % 80'lik bir pay) Azerbaycan Uluslararası Petrol Konsorsiyum'una (AIOC) ait Azeri-Çırac-Güneşli (ACG) yatağından karşılanmaktadır ve SOCAR'ın üretimi her yıl yaklaşık % 1 oranında düşmektedir (EIA, 2009).

Azerbaycan'ın 2006 yılındaki ham petrol üretimi 650.000 varil/gün'den 2007 yılında 870.000 varil/gün'e ulaşmıştır. BP'nin tahminlerine göre, Çırac ve Azeri bölgesindeki ham petrol üretiminin 2015 yılında 1 milyon varil/gün'e ulaşması beklenmektedir. Kazakistan'la karşılaştırıldığında Azerbaycan, uluslararası pazarlara erişim sağlayan ana ihrac güzergâhlarının üzerinde olması nedeniyle daha avantajlı bir konumdadır (IEA, 2008b; 8).

Tablo 2: Azerbaycan'ın Ham Petrol Üretimi, Tüketimi ve İhracatı, 2000-2007 (bin varil/gün)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Üretim	288,5	308,8	315,4	325,1	317,6	440,9	647,7	848,1
Tüketim	137	120	110	111	113	115	120	^T 115
İhrac	152	189	205	214	205	326	528	^T 733

Kaynak: EIA, 2009.

T = Tahmini değer.

Azerbaycan'ın 2007 yılındaki ham petrol ihrac değeri (**Tablo 2**) yaklaşık 730.000 varil/gün'dür. Bu petrolün önemli bir bölümü Rusya'yı bypass ederek BTC Ham Petrol Boru Hattı'yla iletilmektedir. Geri kalan miktar (ortalama 100.000 varil/gün'den az) demiryolu üzerinden Gürcistan kıyılarına ve boru hattıyla Novorossiysk'ye ihrac edilmektedir. Bakü-Supsa Ham Petrol Boru Hattı ise tamir ve bakımda olduğu için faaliyet göstermemektedir (EIA, 2009).

Tablo 3: Azerbaycan'ın Ham Petrol Bilgileri ve Dünya Sıralaması

	Miktar	Yıl	Dünya Sıralaması
Petrol Üretimi	1,011 milyon varil/gün	2009 (tahmini)	23
Petrol Tüketimi	136.000 varil/gün	2009 (tahmini)	70
Petrol İhracatı	528.900 varil/gün	2007 (tahmini)	29
Petrol İthalatı	2.848 varil/gün	2007	170
Petrol Rezervi	7 milyar varil	2010 (tahmini)	19

Kaynak: CIA, 2010a.

Azerbaycan'ın ham petrol rezervi, üretimi ve ihrac/ithal bilgileri ve dünya sıralamasındaki yeri **Tablo 3**'de verilmektedir. CIA'nın (Amerikan İstihbarat Örgütü) 2010 tarihli "The World Factbook" adlı raporundan elde edilen bilgilere göre, Azerbaycan, dünya petrol rezervleri sıralamasında 19. sırada, dünya petrol üretimi sıralamasında 23. sırada ve dünya petrol ihracı sıralamasında 29. sırada bulunmaktadır.

2.2. Irak

2008 yılı sonu itibariyle Irak, dünyanın 13. büyük petrol üreticisi ve 3. büyük ham petrol rezervine sahip ülke konumundadır. Ham petrol kapasitesinin bu denli büyük olmasına rağmen, yıllar boyu maruz kaldığı ekonomik ambargolar ve jeopolitik durum yüzünden yatırımların duraksamasıyla birlikte Irak'ın hidrokarbon sektörü önemli bir zarar görmüştür (OGD, 2010; 2).

Irak, 2009 yılında 1,8 milyon varil/gün ham petrol ihrac etmiştir. Bu miktarın yaklaşık 1,5 milyon varil/gün'lük kısmı Irak'ın Basra Körfezi'ndeki limanlar aracılığıyla ve geri kalan miktar ise Irak-Türkiye Ham Petrol Boru Hattı ile iletilmiştir. Irak'ın ham petrol ihracının çoğunluğu Asya'daki (özellikle Çin, Hindistan ve Güney Kore) rafinerilere gönderilmektedir. (EIA, 2010; 5).

Tablo 4: Irak'ın Ham Petrol Üretimi, Tüketimi ve İhracatı, 2005-2008 (bin varil/gün)

	2005	2006	2007	2008
Üretim	1.833	1.999	2.144	2.423
Tüketim	434	479	521	522
İhrac	N/A	N/A	N/A	1.800

Kaynak: OGD, 2010; 3.

Tablo 4'de görüldüğü gibi, Irak'ın bölgesel devlet petrol şirketlerinin kontrolü altındaki ham petrol üretimi 2007 yılında 2,1 milyon varil/gün'den 2008 yılında 2,4 milyon varil/gün'e çıkarılmıştır. Bununla birlikte, savaş öncesi dönemde 2003 yılındaki ham petrol üretim kapasitesi 2,8 milyon varil/gün seviyesindedir. Söz konusu üretimin 2/3'si güney yataklarından gerçekleştirirken geri

kalan bölümü Kerkük yakınlarındaki kuzey yataklarından sağlanmaktadır. Irak'ın ham petrol üretimi mevcut üç ana alandan sağlanmaktadır: Kuzey Rumeyle, Güney Rumeyle ve Kerkük (OGD, 2010; 2).

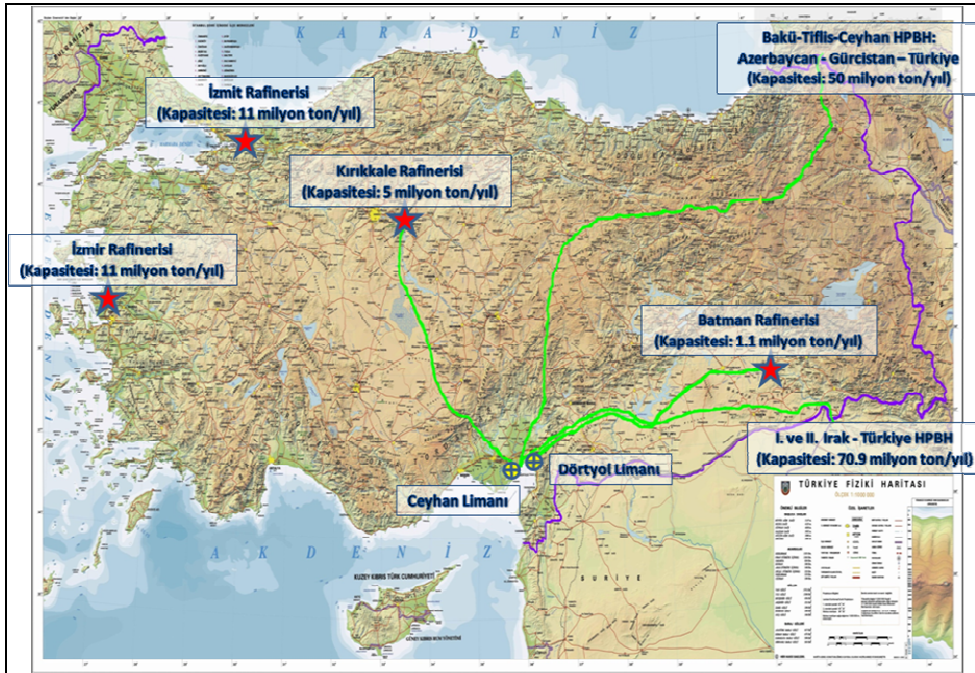
Tablo 5: Irak'ın Ham Petrol Bilgileri ve Dünya Sıralaması

	Miktar	Yıl	Dünya Sıralaması
Petrol Üretimi	2,399 milyon varil/gün	2009 (tahmini)	12
Petrol Tüketimi	687.000 varil/gün	2009 (tahmini)	24
Petrol İhracatı	1,91 milyon varil/gün	2009 (tahmini)	11
Petrol İthalatı	N/A	N/A	N/A
Petrol Rezervi	115 milyar varil	2010 (tahmini)	4

Kaynak: CIA, 2010b.

Irak'ın ham petrol rezervi, üretimi ve ihraç/ithal bilgileri ve dünya sıralamasındaki yeri **Tablo 5**'de verilmektedir. CIA'nın (Amerikan İstihbarat Örgütü) 2010 tarihli "The World Factbook" adlı raporundan elde edilen bilgilere göre, Irak, dünya petrol rezervleri sıralamasında 4. sırada, dünya petrol üretimi sıralamasında 12. sırada ve dünya petrol ihracı sıralamasında 11. sırada bulunmaktadır.

Şekil 1: Türkiye Ham Petrol Boru Hatları

Kaynak: <http://www.cografya.gen.tr/harita/turkiye-fiziki-haritasi-4.htm>.

Not: Haritanın üzerindeki gösterimler yazar tarafından yapılmıştır.

3. CEYHAN TERMİNALİ İÇİN HAM PETROL BORU HATLARI

Şekil 1’de görüldüğü gibi, biri Kerkük diğeri Bakü çıkışlı olmak üzere, Ceyhan Terminali’ne iki farklı ham petrol boru hattı ile (Irak-Türkiye ve BTC Ham Petrol Boru Hatları) petrol taşınmaktadır. Söz konusu boru hatları ile ilgili genel bilgiler **Tablo 6**’da verilmektedir. Ceyhan-Kırıkkale ve Batman-Dörtyol Ham Petrol Boru Hatları Türkiye’nin iç dağıtımı ile ilgili olduğu için değerlendirme dışı bırakılmıştır.

Tablo 6: Ceyhan Terminali için Ham Petrol Boru Hatlarının Genel Bilgileri

No	Boru Hattı	Rota	Kapasite (milyon varil/gün)	Uzunluk (km)	Yatırım (\$)	Mevcut Durum
1	BTC Ham Petrol Boru Hattı	Azerbaycan –Gürcistan– Türkiye	1	1.776	3,4 milyar	Proje 1999’da imzalanmıştır. Mayıs 2005’de tamamlanmıştır. 2006’dan beri faaliyettedir.
2	Irak - Türkiye Ham Petrol Boru Hattı	Irak– Türkiye	1,6	1.876	N/A	İlk tanker 25 Mayıs 1977 tarihinde yüklenmiştir.

Kaynaklar: Bilgin, 2007; 6388 & Bilgin, 2005; 277, BOTAS, 2010.

3.1. Irak-Türkiye Ham Petrol Boru Hattı

1976 yılında işletmeye alınan hattın yıllık taşıma kapasitesi 35 milyon ton olup, ilk tanker yüklemesi 25 Mayıs 1977’de gerçekleştirilmiştir. Bu boru hattına paralel bir hat daha yapılmış, ikinci hat 1987 yılında işletmeye sokulmuştur. Böylece boru hattının kapasitesi yıllık 70,9 milyon tona çıkarılmıştır (BOTAŞ, 2010). İki boru hattının 1.876 km olan toplam uzunluğunun 1.297 km’si Türkiye’den geçerken geri kalan kısmı Irak’ta bulunmaktadır (BOTAŞ, 2009; 24). Irak’ın kuzey bölgesindeki üretim sahalarından elde edilen ham petrol Ceyhan (Yumurtalık) Terminali’ne bu boru hattı ile taşınmaktadır. Körfez Krizi sırasında Birleşmiş Milletlerin (BM) Irak’a uyguladığı ambargo nedeniyle Ağustos 1990’da Irak-Türkiye HPBH işletmeye kapatılmıştır. BM’nin 14 Nisan 1995 tarih ve 986 sayılı kararıyla 16 Aralık 1996 tarihinde sınırlı petrol sevkiyatı için tekrar işletmeye açılmıştır. Irak’la Türkiye arasında imzalanan anlaşmayla birlikte boru hattının 1 milyon varil/gün olan kapasitesi 1,6 milyon varil/gün’e çıkarılmıştır (EIA, 2010).

Tablo 7: Irak-Türkiye HPBH'nın Kapasite Kullanım Oranları

BORU HATTI		YILLAR				
		2005	2006	2007	2008	2009
IRAK – TÜRKİYE HPBH	Kapasite (Milyon ton/yıl)	70,9	70,9	70,9	70,9	70,9
	Kullanım (Milyon ton)	1,8	1,8	5,9	18	22,7
	KKO* (%)	2,5	2,5	8,3	25,4	32

Kaynaklar: BOTAŞ 2009-2008 Yılı Faaliyet ve Sektör Raporları'ndan derlenerek hazırlanmıştır. (* KKO: Kapasite Kullanım Oranı)

Tablo 7'de görüldüğü gibi, Irak-Türkiye HPBH üzerinden taşınan ham petrol 2005 yılı itibariyle artış göstererek % 32'lik bir kapasite kullanım oranına erişmiştir. 2009 yılı içerisinde bu hattan taşınan ham petrol miktarı 167,6 milyon varil (22,7 milyon ton) olarak verilmektedir.

3.2. BTC Ham Petrol Boru Hattı

Temmuz 2006 tarihi itibariyle işleme açılan BTC HPBH, Sangachal Terminali'nde işlenen Azeri ham petrolünü Gürcistan üzerinden Türkiye'nin Ceyhan Terminali'ne ulaştırmaktadır (MEES, 2006). BP'nin önderliğindeki bir konsorsiyum tarafından inşa edilen 1.776 km uzunluğundaki boru hattı, tam kapasiteye ulaştığında günde 1 milyon varil ham petrolü Kafkasya üzerinden Akdeniz'e taşımak için planlanmaktadır (Bacık, 2006; 301). Yapımına Eylül 2002 yılında başlanan 1.776 km'lik boru hattının; 440 km'si Azerbaycan'dan, 260 km'si Gürcistan'dan ve 1.076 km'si Türkiye üzerinden geçmektedir. BTC HPBH, Rusya'dan çıkıp Orta Avrupa'ya uzanan Druzhba (Dostluk) HPBH'ndan sonra dünyanın ikinci uzunluktaki ham petrol boru hattıdır (Bilgin, 2007; 6389).

Tablo 8: BTC HPBH'nın Kapasite Kullanım Oranları

BORU HATTI		YILLAR				
		2005	2006 (Haziran- Aralık)	2007	2008	2009
BTC HPBH	Kapasite (Milyon ton/yıl)	-	50	50	50	50
	Kullanım (Milyon ton)	-	8	29	33	37,5
	KKO* (%)	-	16	58	66	75

Kaynaklar: BOTAŞ 2009-2008 Yılı Faaliyet ve Sektör Raporları'ndan derlenerek hazırlanmıştır. (* KKO: Kapasite Kullanım Oranı)

Kazakistan'ın 16 Haziran 2006 tarihinde resmen BTC HPBH Projesi'ne katılmasıyla birlikte, Kazak petrolünün Hazar Denizi üzerinden Bakü'ye taşınması ve Bakü'den boru hattına verilmesi söz konusudur (RTMFA, 2008; 2). **Tablo 7'**de görüldüğü gibi, BTC HPBH üzerinden taşınan ham petrol 2006 yılı itibariyle artış göstererek % 75'lik bir kapasite kullanım oranına erişmiştir. BTC HPBH aracılığıyla 13 Temmuz 2006'dan itibaren 31 Aralık 2009'a kadar toplam 800 milyon varil ham petrol taşınmıştır. 2009 yılı içerisinde bu hattan taşınan ham petrol miktarı 287 milyon varil (37,5 milyon ton) olarak verilmektedir.

4. HAM PETROLÜN CEYHAN TERMİNALİ YOLUYLA DÜNYA PAZARLARINA DAĞITIMI

Deniz Ticaret Odası İskenderun Şubesi'nin yayınladığı İskenderun Körfezi yıllık istatistik raporlarına göre, 1 Ocak 2006'dan 2009 yılı sonuna kadar Ceyhan Terminali'ne, Irak-Türkiye HPBH yoluyla **44,6 milyon ton** ve BTC HPBH yoluyla **107,6 milyon ton** olmak üzere toplam **152,2 milyon ton** ham petrol taşınması yapılmıştır.

Irak-Türkiye HPBH yoluyla Ceyhan Terminali'ne gelen ham petrol; 2006 yılında 20, 2007 yılında 53, 2008 yılında 158 ve 2009 yılında 235 olmak üzere toplam **446** ham petrol tankeriyle taşınmıştır. BTC HPBH yoluyla Ceyhan Terminali'ne gelen ham petrol ise; 2006 yılında 81, 2007 yılında 254, 2008 yılında 314 ve 2009 yılında 357 olmak üzere toplam **1.006** ham petrol tankeriyle taşınmıştır. Ceyhan Terminali'ne 2006-2010 yılları arasında BTC ve Irak-Türkiye Ham Petrol Boru Hatları yoluyla gelen ham petrolün dünya pazarlarına dağıtımı dört başlık altında incelenmiştir:

1. Ceyhan Terminali'nden yüklenen ham petrolün taşındığı ülkeler ve limanlar
2. Ceyhan Terminali'nden ham petrol taşıyan tankerlerin bayrak dağılımı
3. Ceyhan Terminali'nden ham petrol taşıyan tanker işletmelerinin ülkesel dağılımı
4. Ceyhan Terminali'nden ham petrol taşıyan Türk tanker işletmelerinin dağılımı

4.1. Ceyhan Terminali'nden Yüklenen Ham Petrolün Taşındığı Ülkeler ve Limanlar

Tablo 9'da görüldüğü gibi, Irak-Türkiye HPBH yoluyla 2006-2010 yılları arasında Ceyhan Terminali'ne gelen ham petrol toplamda 21 farklı ülkeye taşınmıştır. Bu taşımalarda öne çıkan ilk beş ülke sırasıyla; İtalya (% 35), İspanya (% 14,6), ABD (% 14,4), Fransa (% 6,7), ve Kanada'dır (% 5,7). BTC HPBH yoluyla 2006-2010 yılları arasında Ceyhan Terminali'ne gelen ham petrolün ise toplamda 36 farklı ülkeye taşındığı anlaşılmaktadır. Bu taşımalar içinde öne çıkan ilk beş ülke ise; İtalya (% 44,9), ABD (% 13,9), Hindistan (% 5,3), Hollanda (% 4,6) ve Fransa'dır (% 4,3).

Tablo 9: Ceyhan Terminali'nden Yüklenen Ham Petrolün Taşındığı Ülkeler (2006-2010)

NO	GEMİLERİN BOŞALTMA LİMANI ÜLKELERİ	Irak-Türkiye HPBH yoluyla gelen ham petrolün yüklendiği tankerler			BTC HPBH yoluyla gelen ham petrolün yüklendiği tankerler		
		Sayı	Miktar (ton)	% (ton)	Sayı	Miktar (ton)	% (ton)
1	ABD	45	6.422.226	14,4	110	14.942.000	13,9
2	ALMANYA	1	76.000	0,2	5	479.000	0,4
3	BİLİNMEYEN	6	660.000	1,5	25	3.278.000	3,0
4	BİRLEŞİK ARAP EMİRLİKLERİ	0	0	0,0	1	84.000	0,1
5	BREZİLYA	2	270.000	0,6	2	280.000	0,3
6	CEZAYİR	0	0	0,0	2	305.000	0,3
7	ÇİN	0	0	0,0	6	1.484.000	1,4
8	ENDONEZYA	3	364.000	0,8	33	4.428.000	4,1
9	FRANSA	34	2.992.000	6,7	48	4.593.000	4,3
10	GİBRALTAR	1	135.000	0,3	0	0	0,0
11	GUATEMALA	0	0	0,0	1	60.000	0,1
12	GÜNEY KORE	0	0	0,0	2	530.000	0,5
13	HİRVATİSTAN	1	85.000	0,2	4	384.000	0,4
14	HİNDİSTAN	4	562.000	1,3	42	5.700.000	5,3
15	HOLLANDA	9	1.159.000	2,6	51	4.979.000	4,6
16	HONG KONG	0	0	0,0	1	265.000	0,2
17	İNGİLTERE	0	0	0,0	22	1.895.000	1,8
18	İSPANYA	59	6.524.846	14,6	30	2.797.000	2,6
19	İSRAİL	4	330.000	0,7	26	2.358.000	2,2
20	İTALYA	184	15.578.828	35,0	527	48.307.202	44,9
21	JAPONYA	0	0	0,0	1	280.000	0,3
22	KANADA	20	2.553.383	5,7	20	3.035.000	2,8
23	KOLOMBİYA	3	240.000	0,5	0	0	0,0
24	KUZZEY KORE	0	0	0,0	1	250.000	0,2
25	LİBYA	0	0	0,0	3	225.000	0,2
26	LÜBNAN	1	36.902	0,1	0	0	0,0
27	MALEZYA	0	0	0,0	1	250.000	0,2
28	MALTA	4	485.000	1,1	1	135.000	0,1
29	MISIR	4	224.500	0,5	1	140.000	0,1
30	MOROKKO	10	1.301.000	2,9	1	130.000	0,1
31	PORTETİZ	6	830.000	1,9	3	303.000	0,3
32	PPOLONYA	0	0	0,0	1	140.000	0,1
33	SUUDİ ARABİSTAN	0	0	0,0	4	622.000	0,6
34	ŞİLİ	0	0	0,0	14	2.228.000	2,1
35	TAYLAND	0	0	0,0	1	84.000	0,1
36	TAYVAN	0	0	0,0	10	2.143.000	2,0
37	TÜRKİYE	51	2.422.215	5,4	0	0	0,0
38	UKRAYNA	0	0	0,0	1	84.000	0,1
39	VENEZUELA	0	0	0,0	1	80.000	0,1
40	VİRJİNYA ADALARI	0	0	0,0	1	140.000	0,1
41	YUNANİSTAN	14	1.307.500	2,9	3	242.000	0,2
	TOPLAM	466	44.559.400	100	1.006	107.659.202	100

Kaynak: Deniz Ticaret Odası (DTO) İskenderun Şubesi Gemi İstatistikleri.

Not: Tablo söz konusu istatistiklerden yararlanılarak hazırlanmıştır.

2006-2010 yılları arasında Irak-Türkiye HPBH'dan Türkiye'ye taşınan ham petrol yaklaşık **2,4 milyon ton** olurken, BTC HPBH'dan Türkiye'ye herhangi bir taşıma yapılmamıştır. Daha ayrıntılı bir değerlendirmeye birlikte, 2006-2010 arasındaki dört yıllık süreçte Irak-Türkiye HPBH'dan gelen ham petrolün önemli miktarlarda **Augusta**, **Agəciras** ve **Livorno** Limanları'na taşındığı görülmektedir. Türkiye'ye yapılan taşıma ise TÜPRAŞ'ın (Türkiye Petrol Rafinerileri A.Ş.) **Aliağa** ve **İzmit** Limanları'na (**Tablo 10**) yapılmaktadır.

Tablo 10: Irak-Türkiye HPBH yoluyla Ceyhan Terminali'ne Gelen Ham Petrolün Taşındığı Önemli Limanlar

Liman (Ülke)	2006		2007		2008		2009	
	Yükleme Miktarı (ton)	Tanker Sayısı	Yükleme Miktarı (ton)	Tanker Sayısı	Yükleme Miktarı (ton)	Tanker Sayısı	Yükleme Miktarı (ton)	Tanker Sayısı
Augusta (İtalya)	-	-	919.000	9	1.703.000	19	2.783.000	33
Algeciras (İspanya)	-	-	360.000	8	935.000	8	1.274.000	10
Livorno (İtalya)	-	-	152.000	3	1.151.828	14	853.000	11
Aliağa (Türkiye)	220.215	3	410.500	9	317.500	8	716.000	14
İzmit (Türkiye)	-	-	333.000	7	101.000	3	324.000	8

Kaynak: Deniz Ticaret Odası (DTO) İskenderun Şubesi Gemi İstatistikleri.

Not: Tablo söz konusu istatistiklerden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Tablo 11'de görüldüğü gibi, 2006-2010 arasındaki dört yıllık süreçte BTC HPBH'dan gelen ham petrolün ise değişmeyen bir sıralamayla **Augusta**, **Trieste** ve **Philadelphia** Limanları'na taşındığı görülmektedir.

Tablo 11: BTC HPBH yoluyla Ceyhan Terminali'ne Gelen Ham Petrolün Taşındığı Önemli Limanlar

Liman (Ülke)	2006		2007		2008		2009	
	Yükleme Miktarı (ton)	Tanker Sayısı	Yükleme Miktarı (ton)	Tanker Sayısı	Yükleme Miktarı (ton)	Tanker Sayısı	Yükleme Miktarı (ton)	Tanker Sayısı
Augusta (İtalya)	1.300.000	16	5.100.000	53	7.100.000	79	8.200.000	90
Trieste (İtalya)	1.200.000	13	3.100.000	30	3.900.000	41	3.100.000	34
Philadelphia (ABD)	974.000	7	1.800.000	13	2.900.000	22	2.900.000	21

Kaynak: Deniz Ticaret Odası (DTO) İskenderun Şubesi Gemi İstatistikleri.

Not: Tablo söz konusu istatistiklerden yararlanılarak hazırlanmıştır.

4.2. Ceyhan Terminali'nden Ham Petrol Taşıyan Tankerlerin Bayrak Dağılımı

Ceyhan Terminali'ne Irak-Türkiye HPBH yoluyla gelen ham petrolü taşıyan tankerlerin toplam 23 bayrak devletine ayrıldığı anlaşılmaktadır. Bu sayı, gemi işletmelerinin "kolay bayrak" (flag of convenience) tercihleri nedeniyle çok net bir değerlendirmeye olanak tanımamaktadır. **Tablo 12'**de görüldüğü gibi, 2006-2010 yılları arasında yapılan taşımalarda kullanılan tankerlerin ilk beş bayrak devleti sırasıyla; **Yunanistan** (7,6 milyon ton), **Malta** (7 milyon ton), **Liberya** (5,3 milyon ton), **İspanya** (3 milyon ton) ve **Türkiye**'dir (2,7 milyon ton). Türk bayraklı tankerlerin toplam taşımadaki payı; 2006 yılında 4, 2007 yılında 17, 2008 yılında 11 ve 2009 yılında 23 olmak üzere toplam **55 tankerle** yaklaşık **% 6,2'**dir.

Tablo 12: Ceyhan Terminali'ne Irak-Türkiye HPBH Yoluyla Gelen Ham Petrolü Taşıyan Tankerlerin Bayrak Dağılımı

NO	Geminin Bayrak Ülkesi	2006		2007		2008		2009	
		Yükleme Miktarı (Ton)	Sayı	Yükleme Miktarı (Ton)	Sayı	Yükleme Miktarı (Ton)	Sayı	Yükleme Miktarı (Ton)	Sayı
1	Yunanistan	715.000	5	660.000	7	2.173.226	21	4.091.000	39
2	Malta	680.000	5	535.000	5	2.454.000	23	3.347.000	35
3	Liberya	0	0	645.000	4	2.225.846	22	2.444.000	25
4	İspanya	0	0	140.000	1	1.110.000	8	1.790.000	13
5	Türkiye	254.715	4	913.500	17	418.500	11	1.175.000	23
6	Bahama	0	0	249.000	3	1.122.000	11	1.081.000	12
7	Panama	85.000	1	455.902	6	883.828	10	568.000	7
8	Singapur	0	0	0	0	999.500	10	768.383	9
9	Hong Kong	0	0	76.000	1	414.000	5	1.268.000	14
10	Hırvatistan	0	0	0	0	328.000	4	1.424.000	17
11	Isle Of Man	0	0	76.000	1	895.000	10	655.000	6
12	M. Island	140.000	1	0	0	364.000	3	1.075.000	9
13	İtalya	0	0	84.000	1	408.000	5	1.071.000	11
14	Norveç	0	0	140.000	1	659.000	6	671.000	9
15	İran	84.000	1	576.000	5	0	0	0	0
16	İngiltere	165.000	2	0	0	0	0	160.000	2
17	Portekiz	0	0	0	0	140.000	1	169.000	2
18	Almanya	0	0	0	0	140.000	1	135.000	1
19	Çin	140.000	1	0	0	0	0	0	0
20	Malezya	0	0	0	0	140.000	1	0	0
21	Bahreyn	0	0	0	0	135.000	1	0	0
22	Abd	0	0	84.000	1	0	0	0	0
23	Hindistan	0	0	0	0	675.000	5	84.000	1
	Toplam	2.263.715	20	4.634.402	53	15.684.900	158	21.976.383	235

Kaynak: Deniz Ticaret Odası (DTO) İskenderun Şubesi Gemi İstatistikleri.

Not: Tablo söz konusu istatistiklerden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Ceyhan Terminali'ne BTC HPBH yoluyla gelen ham petrolü taşıyan tankerler ise toplam 25 bayrak devletine ayrılmaktadır. **Tablo 13**'de görüldüğü gibi, 2006-2010 yılları arasında yapılan taşımalarda kullanılan tankerlerin ilk beş bayrak devleti sırasıyla; **Yunanistan** (26,3 milyon ton), **Malta** (23,8 milyon ton), **Liberya** (12,5 milyon ton), **Bahama** (6,8 milyon ton) ve **Norveç**'tir (5,9 milyon ton). Türk bayraklı tankerlerin toplam taşımadaki payı; 2007 yılında 6 ve 2008 yılında 4 olmak üzere toplam **10 tankerle** ve **1,4 milyon tonluk** bir taşıma miktarıyla yaklaşık **% 1,3**'tür.

Tablo 13: Ceyhan Terminali'ne BTC HPBH Yoluyla Gelen Ham Petrolü Taşıyan Tankerlerin Bayrak Dağılımı

NO	GEMİNİN BAYRAK ÜLKESİ	2006		2007		2008		2009	
		Yükleme Miktarı (ton)	Sayı	Yükleme Miktarı (ton)	Sayı	Yükleme Miktarı (ton)	Sayı	Yükleme Miktarı (ton)	Sayı
1	YUNANİSTAN	1.486.000	15	7.670.000	67	9.674.000	96	7.491.200	71
2	MALTA	1.526.500	15	2.444.000	25	8.447.002	81	11.362.000	107
3	LİBERYA	1.335.000	15	2.496.000	23	3.698.000	35	4.934.000	49
4	BAHAMALAR	390.000	4	2.025.000	20	1.828.000	15	2.541.000	26
5	NORVEÇ	484.000	4	1.134.000	9	2.201.000	20	2.058.000	20
6	PANAMA	484.500	6	2.155.000	18	1.487.000	13	1.280.000	13
7	M. ISLAND	140.000	1	1.676.000	13	1.370.000	13	1.428.000	11
8	ISLE OF MAN	586.000	7	2.147.000	21	507.000	6	1.024.000	12
9	HİNDİSTAN	168.000	2	782.000	6	854.000	7	1.844.000	15
10	İRAN	160.000	2	2.697.000	20	85.000	1	0	0
11	SİNGAPUR	84.000	1	864.000	7	902.000	10	415.000	5
12	İTALYA	84.000	1	215.000	2	335.000	4	828.000	10
13	TÜRKİYE	0	0	840.000	6	565.000	4	0	0
14	HONG KONG	0	0	511.000	5	250.000	3	638.000	7
15	FRANSA	0	0	135.000	1	380.000	2	795.000	3
16	İSPANYA	260.000	2	276.000	2	140.000	1	135.000	1
17	ÇİN	270.000	2	280.000	2	140.000	1	0	0
18	HİRVATİSTAN	0	0	275.000	2	85.000	1	309.000	3
19	PORTEKİZ	85.000	1	220.000	2	85.000	1	0	0
20	İNGİLTERE	135.000	1	169.000	2	0	0	80.000	1
21	KATAR	280.000	2	0	0	0	0	0	0
22	ALMANYA	0	0	0	0	0	0	140.000	1
23	BAHREYN	0	0	136.000	1	0	0	0	0
24	BELÇİKA	0	0	0	0	0	0	135.000	1
25	LİBYA	0	0	0	0	0	0	84.000	1
	TOPLAM	7.958.000	81	29.147.000	254	33.033.002	314	37.521.200	357

Kaynak: Deniz Ticaret Odası (DTO) İskenderun Şubesi Gemi İstatistikleri.

Not: Tablo söz konusu istatistiklerden yararlanılarak hazırlanmıştır.

4.3. Ceyhan Terminali'nden Ham Petrol Taşıyan Tanker İşletmelerinin Ülkesel Dağılımı

Ceyhan Terminali'ne Irak-Türkiye HPBH yoluyla gelen ham petrolü taşıyan tankerlerin toplam 23 bayrak devletine ayrılmasına rağmen, bu sayı gerçekte **28 farklı tanker işletmesi ülkesine** karşılık gelmektedir. Diğer taraftan, BTC HPBH yoluyla gelen ham petrolü taşıyan tankerlerin bayrak devleti dağılımı ise 25 olmasına rağmen, bu sayı gerçekte **28 farklı tanker işletmesi ülkesine** karşılık gelmektedir. Bu değerlendirmeler, söz konusu tankerlerin sicil kayıtlarından ilgili tarihteki işletmecisinin faaliyet gösterdiği ülkeler dikkate alınarak yapılmıştır.

Tablo 14: Ceyhan Terminali'ne Irak-Türkiye HPBH Yoluyla Gelen Ham Petrolü Taşıyan Tanker İşletmelerinin Ülkesel Dağılımı

NO	TANKER İŞLETMELERİNİN ÜLKESİ	2006		2007		2008		2009	
		Yükleme Miktarı (ton)	Sayı	Yükleme Miktarı (ton)	Sayı	Yükleme Miktarı (ton)	Sayı	Yükleme Miktarı (ton)	Sayı
1	YUNANİSTAN	1.395.000	10	1.270.000	12	3.583.226	35	6.563.000	64
2	KANADA	0	0	465.000	5	1.810.000	17	3.069.000	29
3	TÜRKİYE	254.715	4	913.500	17	418.500	11	1.746.000	29
4	İRAN	84.000	1	576.000	5	1.076.000	9	1.049.000	9
5	HIRVATİSTAN	0	0	0	0	408.000	5	2.064.000	25
6	İTALYA	0	0	160.000	2	743.000	9	1.231.000	13
7	SİNGAPUR	0	0	0	0	1.349.828	11	586.000	7
8	DANİMARKA	0	0	0	0	580.000	7	1.103.383	14
9	İNGİLTERE	165.000	2	36.902	1	580.000	7	452.000	5
10	ABD	0	0	0	0	0	0	1.208.000	10
11	HİNDİSTAN	0	0	0	0	675.000	5	403.000	5
12	RUSYA	0	0	0	0	683.846	8	320.000	4
13	ALMANYA	0	0	0	0	420.000	3	550.000	4
14	HONG KONG	0	0	195.000	3	554.000	6	0	0
15	NORVEÇ	0	0	140.000	1	275.000	2	220.000	2
16	LİBYA	0	0	76.000	1	372.000	4	80.000	1
17	HOLLANDA	0	0	0	0	175.000	2	319.000	4
18	İSPANYA	0	0	0	0	140.000	1	334.000	4
19	FİNLANDİYA	0	0	0	0	95.000	1	180.000	2
20	FRANSA	0	0	0	0	0	0	250.000	1
21	KUVEYT	0	0	0	0	135.000	1	0	0
22	JAPONYA	0	0	0	0	0	0	85.000	1
23	ROMANYA	85.000	1	0	0	0	0	0	0
24	GÜNEY KIBRIS	0	0	84.000	1	0	0	0	0
25	GÜNEY KORE	0	0	0	0	0	0	84.000	1
26	PAKİSTAN	0	0	84.000	1	0	0	0	0
27	ÇİN	140.000	1	0	0	0	0	0	0
28	BİRLEŞİK ARAP EMİRLİKLERİ	0	0	0	0	135.000	1	0	0
	BİLİNMEYEN	140.000	1	634.000	4	1.476.500	13	80.000	1
	TOPLAM	2.263.715	20	4.634.402	53	15.684.900	158	21.976.383	235

Kaynak: Deniz Ticaret Odası (DTO) İskenderun Şubesi Gemi İstatistikleri.

Not: Tablo www.equasis.org sitesinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Tablo 14'de görüldüğü gibi, 2006-2010 yılları arasında Irak-Türkiye HPBH'dan yapılan taşımalarda öne çıkan ilk beş tanker işletmesi ülkesi sırasıyla; **Yunanistan** (12,8 milyon ton), **Kanada** (5,3 milyon ton), **Türkiye** (3,3 milyon ton), **İran** (2,8 milyon ton) ve **Hırvatistan**'dır (2,5 milyon ton). Türk tanker işletmelerinin toplam taşımadaki payı; 2006 yılında 4 ve 2007 yılında 17, 2008 yılında 11 ve 2009 yılında 29 olmak üzere toplam **61 tankerle** ve **3,3 milyon tonluk** bir taşıma miktarıyla yaklaşık **% 7,5'**dur.

Tablo 15: Ceyhan Terminali'ne BTC HPBH Yoluyla Gelen Ham Petrolü Taşıyan Tanker İşletmelerinin Ülkesel Dağılımı

NO	TANKER İŞLETMELERİNİN ÜLKESİ	2006		2007		2008		2009	
		Yükleme Miktarı (ton)	Sayı	Yükleme Miktarı (ton)	Sayı	Yükleme Miktarı (ton)	Sayı	Yükleme Miktarı (ton)	Sayı
1	YUNANİSTAN	2.944.000	30	11.113.000	99	15.171.002	155	14.996.200	152
2	İRAN	160.000	2	2.697.000	20	1.500.000	12	3.069.000	18
3	İNGİLTERE	1.207.000	12	2.910.000	30	941.000	10	2.354.000	21
4	TÜRKİYE	0	0	1.038.000	8	2.042.000	15	3.838.000	37
5	ABD	280.000	2	1.240.000	9	1.095.000	8	1.604.000	13
6	HİNDİSTAN	168.000	2	782.000	6	854.000	7	2.090.000	18
7	SİNGAPUR	169.000	2	823.000	8	1.855.000	17	823.000	10
8	NORVEÇ	484.000	4	1.144.000	9	1.335.000	10	681.000	6
9	KANADA	0	0	527.000	5	1.207.000	11	1.476.000	15
10	RUSYA	794.000	9	494.000	6	717.000	8	905.000	11
11	ALMANYA	0	0	1.143.000	7	835.000	6	825.000	5
12	HONG KONG	484.500	6	594.000	7	501.000	6	260.000	2
13	DANİMARKA	0	0	0	0	772.000	9	1.002.000	12
14	İTALYA	168.000	2	296.000	3	335.000	4	908.000	11
15	GÜNEY KORE	0	0	672.000	4	265.000	2	84.000	1
16	HİRVATİSTAN	0	0	275.000	2	254.000	3	390.000	4
17	BİRLEŞİK ARAP EMİRLİKLERİ	0	0	0	0	436.000	4	300.000	3
18	ÇİN	270.000	2	280.000	2	140.000	1	0	0
19	FRANSA	0	0	135.000	1	0	0	530.000	2
20	FİNLANDİYA	0	0	495.000	6	0	0	85.000	1
21	JAPONYA	0	0	506.000	3	0	0	0	0
22	LİBYA	168.000	2	0	0	0	0	334.000	4
23	İSVİÇRE	0	0	0	0	0	0	330.000	4
24	İSPANYA	0	0	220.000	2	85.000	1	0	0
25	KATAR	280.000	2	0	0	0	0	0	0
26	GÜNEY KIBRIS	80.000	1	165.000	2	0	0	0	0
27	HOLLANDA	0	0	0	0	0	0	167.000	2
28	KUVEYT	0	0	136.000	1	0	0	0	0
29	PORTEKİZ	85.000	1	0	0	0	0	0	0
	BİLİNMEYEN	216.500	2	1.462.000	14	2.693.000	25	470.000	5
	TOPLAM	7.958.000	81	29.147.000	254	33.033.002	314	37.521.200	357

Kaynak: Deniz Ticaret Odası (DTO) İskenderun Şubesi Gemi İstatistikleri.

Not: Tablo www.equasis.org sitesinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Tablo 15'de görüldüğü gibi, 2006-2010 yılları arasında BTC HPBH'dan yapılan taşımalarda kullanılan tankerlerin ilk beş tanker işletmesi ülkesi ise sırasıyla; **Yunanistan** (44,2 milyon ton), **İran** (7,43 milyon ton), **İngiltere** (7,41 milyon ton), **Türkiye** (6,9 milyon ton) ve **ABD**'dir (4,2 milyon ton). Türk tanker işletmelerinin toplam taşımadaki payı; 2007 yılında 8 ve 2008 yılında 15 ve 2009 yılında 37 olmak üzere toplam **60 tankerle** ve **6,9 milyon tonluk** bir taşıma miktarıyla yaklaşık **% 6,4**'dür.

4.4. Ceyhan Terminali'nden Ham Petrol Taşıyan Türk Tanker İşletmelerinin Dağılımı

Ceyhan Terminali'nden ham petrol taşıyan Türk tanker işletmelerinin ayrıntılı bir şekilde incelenmesi sonucunda yapılan söz konusu taşımaların beş farklı işletme tarafından gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır. Bu işletmeler ve taşıma kapasiteleri **Tablo 16**'da verilmektedir.

Tablo 16: Ceyhan Terminali'nden Ham Petrol Taşıyan Türk Tanker İşletmelerinin Toplam Taşıma Kapasiteleri(29.03.2010 itibariyle)

Tanker İşletmesi	Tanker Sayısı	Toplam Taşıma Kapasitesi (ton)
YASA Holding	12	1.071.835
PALMALI Grup	8	794.321
BEŞİKTAŞ Grup	13	411.611
GÜNGEN Denizcilik Tic. A.Ş.	2	303.167
DİTAŞ Denizcilik	4	226.826
TOPLAM	39	2.807.760

Kaynaklar: <http://www.equasis.org/EquasisWeb/restricted/CompanyInfo?fs=CompanyList>,
<http://www.besiktasgroup.com/>, <http://www.gungen.com/VesselParticulars.aspx> ,
<http://www.ditasdeniz.com.tr/filo.asp> ,
http://www.yasahold.com.tr/TR/Fleet_list_tanker.html ,
<http://www.palmali.com.tr/tr/fleet.asp?x=1&id=754&p=Suezmax> (29.03.2010)

Tablo 16'da görüldüğü gibi, Irak-Türkiye HPBH yoluyla Ceyhan Terminali'ne gelen ham petrolü taşıyan Türk tanker işletmelerinin başında **% 74,2**'lik bir payla **DİTAŞ** şirketi gelmektedir. Söz konusu taşımaların tamamına yakını TÜPRAŞ'ın Aliağa ve İzmit Rafinerileri'ne yapılmakta ve bu yolla rafinerilerin ham petrol ihtiyacı karşılanmaktadır.

Tablo 16: Ceyhan Terminali'ne Irak-Türkiye HPBH Yoluyla Gelen Ham Petrolü Taşıyan Türk Tanker İşletmelerinin Dağılımı

Tanker İşletmesi	2006		2007		2008		2009	
	Yükleme Miktarı (ton)	Tanker Sayısı	Yükleme Miktarı (ton)	Tanker Sayısı	Yükleme Miktarı (ton)	Tanker Sayısı	Yükleme Miktarı (ton)	Tanker Sayısı
DİTAŞ	254.000	4	773.000	16	418.000	11	1.000.000	22
PALMALI	-	-	-	-	-	-	571.000	6
GÜNGEN	-	-	140.000	1	-	-	135.000	1
TOPLAM	254.000	4	913.000	17	418.000	11	1.706.000	29

Kaynak: Deniz Ticaret Odası (DTO) İskenderun Şubesi Gemi İstatistikleri.

Not 1: Tablo www.equasis.org sitesinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Not 2: Sayısal değerlerdeki kusurlar ihmal edilmiştir.

BTC HPBH yoluyla Ceyhan Terminali'ne gelen ham petrolü taşıyan Türk tanker işletmelerinin başında ise % 76,8'lik bir payla **Palmali Grup** şirketi gelmektedir (Tablo 17). 2009 yılında yapılan yaklaşık 3,8 milyon ton'luk ham petrol taşımasının tamamı bu işletme tarafından gerçekleştirilmiştir.

Tablo 17: Ceyhan Terminali'ne BTC HPBH Yoluyla Gelen Ham Petrolü Taşıyan Türk Tanker İşletmelerinin Dağılımı

Tanker İşletmesi	2006		2007		2008		2009	
	Yükleme Miktarı (ton)	Tanker Sayısı	Yükleme Miktarı (ton)	Tanker Sayısı	Yükleme Miktarı (ton)	Tanker Sayısı	Yükleme Miktarı (ton)	Tanker Sayısı
PALMALI	-	-	-	-	1.500.000	11	3.800.000	37
GÜNGEN	-	-	420.000	3	425.000	3	-	-
BEŞİKTAŞ	-	-	420.000	3	140.000	1	-	-
YASA	-	-	198.000	2	-	-	-	-
TOPLAM	-	-	1.038.000	8	2.065.000	15	3.800.000	37

Kaynak: Deniz Ticaret Odası (DTO) İskenderun Şubesi Gemi İstatistikleri.

Not 1: Tablo www.equasis.org sitesinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Not 2: Sayısal değerlerdeki kusurlar ihmal edilmiştir.

5. SONUÇLAR

BTC HPBH, Irak-Türkiye HPBH'ndan sonra ham petrolde ikinci büyük sınır aşan hattımızdır. Ceyhan Terminali, Hazar Bölgesi ham petrol ve doğal gaz yataklarının işletmeye açılması, Irak üzerindeki ekonomik ambargoların kalkması ve BTC HPBH'nın devreye girmesiyle birlikte soğuk savaş sonrası yeniden şekillenmekte olan dünya dengeleri içerisinde önemli bir güç merkezi haline gelmiştir. BTC HPBH ile önu açılan Doğu-Batı Enerji Koridoru'nun diğer enerji kaynakları (doğal gaz, kömür ve nükleer enerji) ve yeni hatlarla güçlendirilmesi, bölge coğrafyası bakımından en çıkar yol olarak gözükmektedir.

Yapılan istatistiksel çalışmanın sonucunda, 2006-2010 yılları arasında Ceyhan Terminali'ne gelen ham petrolün; Irak-Türkiye hattı için yaklaşık % 29'unun ve BTC hattı için yaklaşık % 41'inin Yunan armatörleri tarafından taşındığı anlaşılmaktadır. Bu taşımalardaki Türk armatörü payı ise Irak-Türkiye hattı için % 7,4 ve BTC hattı için sadece % 6,4'dür. Bu payın azlığı büyük ölçüde Türk tanker filosunun yetersizliğiyle açıklanabilir. Ayrıca petrol şirketleriyle tanker işletmeleri arasında yapılan uzun dönemli navlun sözleşmeleri de bu durumu desteklemektedir. BTC hattından yapılan taşımalarda öne çıkan diğer bir ülke ise İngiltere'dir. Bu durum, BTC HPBH konsorsiyumunda büyük pay sahibi olan İngiliz şirketi BP'yi akla getirmektedir. Bu bağlantıya en güzel örnek, BTC HPBH yoluyla Ceyhan Terminali'ne gelen ham petrolün ilk yüklemesinin İngiliz bayraklı "The British Hawthorn" isimli bir tankere yapılmış olmasıdır.

Irak-Türkiye ve BTC hatlarıyla Ceyhan Terminali'ne gelen ham petrolün önemli bir miktarı (Irak petrolünün % 35'i ve Azeri petrolünün % 44,9'u) İtalyan limanlarına taşınmaktadır. Yararlanılan istatistiklerde alıcı bilgisi verilmediği için nihai teslim noktasına ulaşılamamaktadır. Ancak, İtalyan limanlarına ulaştırılan ham petrolün daha sonra özellikle AB ülkelerine gönderildiği bilinmektedir. Bu durum, İtalya'nın Avrupa için önemli bir enerji dağıtım merkezi olduğunu göstermektedir. İkinci olarak ABD limanlarına taşıma yapıldığı görülmektedir. ABD'nin petrol tüketimi göz önüne alınırsa bu durum hiç de şaşırtıcı değildir. İtalya ve ABD dışında taşıma yapılan ülkeler ise; Irak petrolü için İspanya, Fransa ve Kanada, Azeri petrolü için Hindistan, Hollanda ve Fransa'dır. 2006-2010 yılları itibarıyla Irak-Türkiye HPBH yoluyla Ceyhan Terminali'ne gelen ham petrolün sadece % 5,4'lük bir kısmı Türk limanlarına taşınmıştır. Bu limanlar, TÜPRAŞ rafinerilerinin de bulunduğu Aliğa ve İzmit limanlarıdır. 2009 yılı sonu itibarıyla BTC HPBH yoluyla Ceyhan Terminali'ne gelen ham petrolden ise herhangi bir Türk limanına taşıma yapılmamıştır. Bu durum, uzun dönemli petrol alım-satım anlaşmalarına bağlanmaktadır.

Çalışma, Ceyhan Terminali'nden dağıtılan ham petrolün alıcı ülkeleri üzerinden daha açıklayıcı bir hale getirilebilecektir. Ancak, ham petrolün sahip olduğu stratejik önem nedeniyle, bu bilgi istatistiksel veriler arasında bulunmamaktadır. Gelecekteki araştırmalar için, bu çalışmadan elde edilen bilgilerle Türk Boğazları'ndaki tanker trafiği arasında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığı önemli bir inceleme konusudur.

KAYNAKLAR

- Bacık, G. (2006), Turkey and Pipeline Politics, Turkish Studies, Vol. 7, No. 2, 293–306, June 2006.
- Bayraç, N. (yılı yok), Uluslararası Petrol Piyasasının Ekonomik Analizi <http://www.tek.org.tr/dosyalar/BAYRAC-ENERGY>.
- Bilgin, M. (2005), Avrasya Enerji Savaşları, 1. Baskı, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, ISBN: 975-255-023-1.
- Bilgin, M. (2007), New Prospects in the Political Economy of Inner-Caspian Hydrocarbons and Western Energy Corridor through Turkey, Energy Policy, Volume 35, Issue 12 December 2007, Pages 6383–6394.
- BOTAŞ (Boru Hatları ile Petrol Taşıma A.Ş.), (2009), BOTAŞ Faaliyet Raporu 2009, <http://www.botas.gov.tr/icerik/tur/yayinrapor/faaliyetrapor.asp>.
- BOTAŞ (Boru Hatları ile Petrol Taşıma A.Ş.), (2010), Iraq-Turkey Crude Oil Pipeline, Crude Oil, <http://www.botas.gov.tr/index.asp>.
- BP (British Petroleum), (2010), Statistical Review of World Energy, June 2010, <http://www.bp.com/productlanding.do?categoryId=6929&contentId=7044622>.
- CIA (Central Intelligence Agency), (2010a), Azerbaijan, The World Factbook 2010, <https://www.cia.gov/library/publications/download/download-2010/index.html>.
- CIA (Central Intelligence Agency), (2010b), Iraq, The World Factbook 2010, <https://www.cia.gov/library/publications/download/download-2010/index.html>.
- DTO (Deniz Ticaret Odası), (2010), İskenderun Körfezi Yıllık Gemi İstatistikleri 2006-2009, <http://www.dtoisk.com/Yıllıkİstatistik/tabid/67/Default.aspx>.
- Ediger, Ş. V. (2007), Osmanlı'da Neft ve Petrol, 3. Baskı ODTÜ Yayınları, Ankara, ISBN:975-706-495-5.
- EIA (Energy Information Administration), (2009), Azerbaijan, Country Analysis Briefs, <http://www.eia.doe.gov/emeu/cabs/Azerbaijan/Oil.html>.
- EIA (Energy Information Administration), (2010), International Energy Outlook 2010, <http://www.eia.doe.gov/oiaf/ieo>.

- EIA (Energy Information Administration), (2010), Iraq, Country Analysis Briefs, <http://www.eia.doe.gov/cabs/Iraq/OilExports.html>.
- IEA (International Energy Agency), (1998), Caspian Oil and Gas, Paris, OECD/IEA Pub, http://www.iea.org/textbase/nppdf/free/1990/caspian_oil_gas98.pdf.
- IEA (International Energy Agency), (2008a), World Energy Outlook 2008, Paris, OECD/IEA Pub, <http://www.worldenergyoutlook.org/2008.asp>.
- IEA (International Energy Agency), (2008b), Perspectives on Caspian Oil and Gas Development, International Energy Agency Working Paper Series, December 2008, www.iea.org/textbase/papers/2008/caspian_perspectives.pdf.
- Klare, T. M. (2004), Kaynak Savaşları- Küresel Çatışmanın Yeni Alanları, (Çev. Özge İnciler) Devın Yayınları, İstanbul, ISBN:975-647-209-x.
- Kuleyin, B. ve Cerit, A.G. (2009), Crude Oil Exports through the Bakû-Tbilisi-Ceyhan (BTC) Crude Oil Pipeline and the Role of Turkish Tanker Fleet, 5th International Conference on Business, Economics and Management, Yasar University, Izmir, Turkey.
- Kuleyin, B. ve Cerit, A.G. (2010), Crude Oil Exports through the Baku-Tbilisi-Ceyhan (BTC) and Kirkuk-Ceyhan Crude Oil Pipelines: The Role of Turkish Tanker Fleet, The First Global Conference on Innovation in Marine Technology and the Future of Maritime Transportation, Istanbul Technical University, Istanbul, Turkey.
- MEES (Middle East Economic Survey), (2006), Caspian/Iraq Export Pipelines, Vol. XLIX, No. 52, <http://www.mees.com/postedarticles/oped/v49n52-5OD02.htm>.
- OGD (Oil & Gas Directory), (2010), Republic of Iraq, Research Profile, Oil & Gas Directory Middle East, <http://oilandgasdirectory.com/2010/research/Iraq.pdf>.
- Pala, C. (2007), Türkiye'nin Avrasya Boru Hatları Macerası, Uluslararası Doğal Gaz Kongresi ve Sergisi Bildiriler Kitabı, 3-5 Mayıs 2007, Yayın no: E/2007/427, Ankara.
- RTMFA (Republic of Turkey Ministry of Foreign Affairs), (2008), Turkey's Energy Strategy, Deputy Directorate General for Energy, Water and Environment, January 2008.

- Yılmaz, N. F. (2005) Petrol ve Doğal Gaz Boru Hatları Üzerine Genel Bir Değerlendirme Tesisat Mühendisliği Dergisi Sayı: 87, http://www.mmo.org.tr/resimler/dosya_ekler/.
- Yüceer, B. S. ve Cerit, A. G. (2001), Caspian Oil Exports and their Impact upon the Tanker Fleet, Developments in Maritime Transport and Logistics in Turkey, eds. Mahmut Celal Barla, Osman Kamil Sag, Michael Roe and Richard Gray, Plymouth Studies in Contemporary Shipping and Logistics, Ashgate Publishing Limited, Hampshire, pp.118-134.
- Zengin, E. ve Esedov A. (2009), Türkiye ve Azerbaycan Örneğinde Boru Hatları Ulaştırmasının Çevre Üzerindeki Etkileri, ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 5, Sayı 9, 2009, ss.97-108, <http://sbd.karaelmas.edu.tr/makaleler/ozetler/200905009097108.pdf>.